

osebnih izkušenj; se dotakne človeka v sočustvovanju zaradi »izgube« poklica filmskega igralca ...

Vsekakor je znanstvena monografija, ki jo je založila in izvedbo simpozija soomogočila Gimnazija Franca Miklošiča Ljutomer, tudi dokaz, da je ljutomerska gimnazija pripravljena na uresničitev svoje velike želje: uvedbo novega gimnazijskega izobraževalnega programa filmske smeri. Naj bo prva v Sloveniji.

Polonca Šek Mertük

*Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru,
polonca.sek@um.si*

**LEOPOLD VOLKMER. PRVI
POSVETNI PESNIK NA
SLOVENSKEM ŠTAJERSKEM.**

Ur. Marko Jesenšek. Maribor:
Mednarodna založba Oddelka za
slovanske jezike in književnosti,
Filozofska fakulteta, 2015.
(Mednarodna knjižna zbirka Zora,
106). 225 str.

Zanimanje za Štajerca Leopolda Volkmerja (1741–1816) je danes prisotno zlasti med slovenskimi literarnimi zgodovinarji, jezikoslovci in zgodovinarji. Temeljito znanstveno obravnavo njegovega pesništva najdemo pri Majdi Potrata (*Pesništvo Leopolda Volkmerja*, 1994), posvečena sta mu bila tudi dva simpozija (prvi leta 1996 ob 180-letnici njegove smrti in 200-letnici njegovega prihoda v župnijo Svetega Urbana, drugi leta 2008 v spomin 200-letnice tiska prve slovenske posvetne knjige v Mariboru), katerih rezultat sta znanstveni

monografiji (izšli leta 1998 in 2015 v Mariboru).

Najnovejša monografija o štajerskem pesniku Leopoldu Volkmerju je vsebinsko razdeljena na dva sklopa. V prvem sklopu so ponatisnjeni trije Volkmerjevi življenjepisi, napisani izpod peresa tistih osebnosti, ki so si prizadevale za ustrezno ovrednotenje tega štajerskega narodnega buditelja: Antona Janeza Murka (1809–1871), Antona Martina Slomška (1800–1862) in Jožefa Pajka (1843–1901). Drugi sklop prinaša trinajst izvirnih znanstvenih člankov, v katerih je z različnih raziskovalnih vidikov in raziskovalnih področij prikazano ter ovrednoteno Volkmerjevo delo in delovanje na Štajerskem in v širšem prostoru.

Življenjepisni sklop se začne z besedilom slovničarja in slovaropisca Antona Janeza Murka na osmih straneh, naslovljenim kot *Kratko shivljenje LEOPOLDA VOLKMERA*. Gre za ponatis v bohoričici iz leta 1836, objavljen v Gradcu kot dodatek izdaji Volkmerjevih *Fabul inu pesmi*. Murko je v besedilu opisal Volkmerjevo življenjsko pot od Ljutomera, Varaždina in Gradca do Ptuja in Svetega Urbana (Destrnika), opozoril na njegovo priljubljenost med učenci in njegovo cerkveno ter posvetno delo.

Nadalje je objavljeno obsežnejše poglavje z naslovom *LEOPOLD VOLKMER, SLAVNI PESNIK SLOVENSKIH GORIC*, ki ga je Slomšek leta 1853 na dvajsetih straneh objavil v zborniku *Drobtinice*. Slomšek že v uvodu omeni Murkovo biografijo in naznani svoj namen – podrobneje predstaviti človeka, ki ga imenuje »stari slavulj veselih slovenskih goric«. Biografija je, kakor je v navadi pri Slomšku, retorično dovršeno besedilo, obenem pa ne skriva naklonjenosti do avtorja. Izpostavi Volkmerjevo

nadarjenost, pridnost in nadebudnost ter njegovo zgledno življenje, v besedilu pa opozarja tudi na širši kulturno-družbeni in jezikovnopolitični položaj.

Zadnji v prvem sklopu je *Volkmerjev životopis*, objavljen v Mariboru leta 1885 (kot je razvidno z naslovnice, str. 37, gre za ponatis iz časopisa *Popotnik*). Namen avtorja Jožefa Pajka je bil dopolniti ali popraviti dotedanje Volkmerjeve življenjepise. Njegov pristop je približan znanstvenemu, saj vsako navedbo kolikor je mogoče natančno dokumentira in podkrepi s podatki o pisnih in ustnih virih, omenja tudi nedostopnost virov (zaradi izgube dokumentov). V življenjepisu razmišlja tudi o potencialnih virih za Volkmerjeva leposlovna besedila.¹

Sklop znanstvenih člankov uvaja prispevek JOŽICE ČEH STEGER z naslovom *Kulturni in slovstveni pomen Volkmerjeve Hvale kmetičkega stana ino tobačje trave*. Prispevek se nanaša na Volkmerjevo prvo in edino posvetno pesniško zbirko oz. prvo slovensko posvetno tiskano knjigo v Mariboru. Avtorica na podlagi analize *Prve pesmi od kmestva* med drugim ugotavlja, da so v tej hvalnici kmečkega stanu, ki je bila tedaj v obliki priredb in prepesnitev znana v širšem slovenskem severovzhodnem prostoru, opazni elementi baročne stanovske pesmi in folklornega izročila.

BLANKA BOŠNJAK je svoj prispevek vsebinsko vezala na *Leopolda Volkmerja in razvoj vzhodnoštajerske književnosti na prelomu 18. in 19. stoletja*. Poudarja, da je bila starejša literarna zgodovina »nekoliko zadržana« do Volkmerjevega književnega dela, ki je deloma sorodno

z osrednjeslovenskim razsvetljenstvom, medtem ko se v novejših literarnozgodovinskih raziskavah poudarja njegovo prvenstvo v vzhodnoštajerski književnosti. Avtorica se je posvetila tudi Volkmerjevi pridigarški dejavnosti.

Z jezikovno problematiko Volkmerjevih besedil se je ukvarjal MARKO JESENŠEK. V prispevku *Volkmer in oblikovanje vzhodnoštajerske knjižne norme* je opozoril na različen odnos raziskovalcev oz. preučevalcev Volkmerjevih del do rabe jezika – nekateri so njegov jezik opredeljevali kot ljudski in s tem v zvezi poudarjali njegovo skrb za razumljivost, drugi rabi vzhodnoštajerske različice niso bili naklonjeni. V prispevku je izpostavljeno, da je za Volkmerjevo pesništvo značilna nadnarečnost, in sicer preplet prleškega ter slovenskogoriškega narečja z elementi ptujskega »mestnega« govora.

ZINKA ZORKO je v Volkmerjevih pesmih analizirala značilnosti na glasoslovni in oblikoslovni ravni (*Prleško glasoslovje in oblikoslovje v Volkmerjevih pesmih*). Uvodoma je predstavljen govor Volkmerjevega rojstnega kraja – Ljutomera, sledi analiza sedemintridesetih pesmi, objavljenih v knjigi Majde Potrata z naslovom *Pesništvo Leopolda Volkmerja* (1994). Ugotovljeno je, da je za analizirana besedila značilen prleški glasoslovni sestav in številne prleške glasoslovne značilnosti, npr. vokalizacija izglasnega *-l* v deležnikih moškega spola (*je bia, reka, hitia ...*). Narečni vpliv se kaže tudi na morfološki ravni, npr. končnica *-oj* v or. ed. ž spola (*dušoj*).

Na Volkmerjevo rodno prleščino je vezan tudi članek MIHAELE KOLETNIK

¹ Življenjepisni podatki so navedeni tudi v ponatisu iz *Slovenskega gospodarja* (1881) na notranjih zavihkih platnic.

Medjezikovni stiki v prleškem besedju za »hišo«. Uvodoma je podan glasoslovni in oblikoslovni oris srednjeprleškega narečja, sledi pa izčrpno gradivo s podatki o razširjenosti, pomenu in izvoru predstavljenih leksemov. Navedene so številne semantične zanimivosti (leksema *koča* in *bajta* se ne uporabljata le pejorativno, temveč tudi za pomen 'dobra hiša'; leksem *hiša* ali *sprednja hiša* se uporablja v pomenu spalnica ipd.), opozorjeno pa je tudi na opažena medleksemska razmerja.

IRENA STRAMLJIČ BREZNIK je analizirala in predstavila *Besedotvorne lastnosti Volkmerjeve leksike v Pleteršnikovem slovarju*. Osredinila se je na štiriinšedeset Volkmerjevih besed, ki so v Pleteršnikovem slovarju označene s krajšavo *Volk*. Tvorbeni vidik pokaže, da je med njimi kar 80 odstotkov besedotvorno motiviranih besed, ki so nastale po tvorbenih vzorcih, tipičnih tudi za današnji čas. Posebnosti se lahko pojavljajo na podstavni ali obrazilni ravni in so odraz vzhodnoštajerskih narečnih značilnosti ali arhaičnih jezikovnih prvin.

O narodnem buditelju Volkmerju, njegovih prizadevanjih in zaslugah je v okviru prispevka *Razmerje med domačim in tujim v govorjenem knjižnem jeziku 3. tisočletja* razmišljal HOTIMIR TIVADAR. Volkmerjevo delovanje v vzhodnoslovenskem prostoru pojmuje kot odločilno za tedanji čas in ga polnopravno postavlja ob bok Vodniku. V nadaljevanju se naveže na vprašanje prestižnosti slovenskega govora ter izpostavlja, aktualizira in s primeri ponazarja različne jezikovne vloge (nacionalno, lokalno, osebno vlogo).

Stične točke in razhajanja med Vodnikom, Volkmerjem in Prešernom poskuša najti VLADO NARTNIK. V prispevku *Od Vodnika in Volkmerja do*

Prešernovih Sonetov nesreče na podlagi analize izbranih pesmi opozarja na opažene vzporednosti, ki so pogosto presenetljive, in ponazarja rezultate verige s ključnimi izrazi (črke, cifre). Ujemanja med analiziranimi avtorji se kažejo tudi v razporeditvi kitic.

IZTOK MIKULAN je predstavil zanikanje v slovenščini in v tem okviru podrobneje pisal *O zanikanju v Fabulah ino pesmih*, torej v Volkmerjevem posthumno izdanem delu. Pri zanikanju je opazil veliko narečnih posebnosti, npr. združene tvorbe *ne + biti*, združevanje nikalnice z glagolom *moči* (*nem're*), nestavčno zanikanje in pogosto rabo tožilnika namesto roditelja. Presenetljivo je tudi izpuščanje nikalnice pri nikalnem ujemanju.

NINA DITMAJER je izhajala iz Volkmerjeve rokopisne zupuščine, hranjene v Univerzitetni knjižnici Maribor, in pripravila prispevek z naslovom *Retorične in jezikovne značilnosti rokopisnih pridig Leopolda Volkmerja*. Avtorica pri pridigah, primernih za retorično analizo, ugotavlja oblikovanost po načelih klasične retorike. Na jezikovni ravni opaža nekatere tipične panonske glasoslovne-oblikoslovne in skladske značilnosti Volkmerjevega pridiznega jezika.

DANILO BURNAČ je v prispevku *Sposhtovanje in odnos Maribora do Volkmerja* izpostavil vlogo in pomen delovanja Leopolda Volkmerja na vzhodnoštajerskem območju. Poudaril je njegovo razpetost med ljudskim in knjižnim jezikom ter opredelil vlogo Maribora v Volkmerjevem življenju in delovanju. Poudaril je tudi pomen knjige *Hvala Kmetizhkega stana ino tobazhie trave* (1807), ki jo štejemo za »prvi tisk slovenskih verzov v Mariboru« (str. 200).

Na Maribor in Volkmerjev prispevek k širitvi slovenskega jezika na sloven-

skem Štajerskem se je osredinil tudi DRAGO KORADE. V prispevku *Volkmer, klopotec in Maribor* je izpostavil dvojnost, značilno za Volkmerjev čas – močan pritisk germanizacije na eni strani in Volkmerjev upor s slovensko besedo in učenjem slovenskogoriških ljudi slovenskega jezika. Opozoril je tudi na klopotec, s katerim so tematsko povezane analizirane Volkmerjeve pesmi. Izsledke je smiselno dopolnil tudi s slikovnim gradivom.

Zadnji prispevek je vezan na *Volkmerja v Univerzitetni knjižnici Maribor* oz. na predstavitev Volkmerjevega rokopisnega in tiskanega gradiva. VLASTA STAVBAR je opozorila na rokopisno gradivo, ki obsega nekaj pridig in pesmi v bohoričici. Večinoma gre za gradivo, ki ga je knjižnica pridobila kot dar ali z zapuščino. Hranijo se tudi štirje Volkmerjevi tiski, med drugim *Hvala Kmetizhkega stana ino tobazhie trave* (1807), ki jo je natisnil prvi mariborski tiskar F. A. Schütz, od leta 2012 pa je ta knjiga dostopna tudi v digitalizirani obliki.

Monografija je z novimi spoznanji z različnih raziskovalnih področij ter izhajajoč iz različnih vidikov nedvomno obogatila in poglobila naše poznavanje Leopolda Volkmerja, poudarila pomen delovanja te pomembne štajerske osebnosti, zaobjela njegovo bistvo ter na novo osvetlila vrednost njegovega dela. Z objavljenim slikovnim gradivom in ponatisi življenjepisov pa so tokrat prvič na enem mestu zbrani pomembni in verodostojni viri za znanstveni pristop k preučevanju življenja, delovanja in dela prvega posvetnega pesnika na slovenskem Štajerskem.

Natalija Ulčnik

*Filozofska fakulteta v Mariboru,
natalija.ulcnik@um.si*

SLOVENSKI JEZIK NA STIČIŠČU VEČ KULTUR. Ur. Marko Jesenšek. Maribor: Filozofska fakulteta, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti (Zora; 102). 378 str.

Monografija *Slovenski jezik na stičišču več kultur* je izšla 2014 v mednarodni knjižni zbirki Zora (Zora 102, urednik Marko Jesenšek) in je delno nastala na podlagi raziskovalnega projekta z naslovom *Slovenski jezik v stiku evropskega podonavskega in alpskega prostora* ter istoimenskega mednarodnega znanstvenega simpozija, ki je v Mariboru potekal 30. in 31. januarja 2012 v organizaciji Filozofske fakultete Univerze v Mariboru, projekta Maribor 2012 – Evropska prestolnica kulture in Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju.

Monografija obsega triindvajset znanstvenih prispevkov predvsem z različnih jezikoslovnih področij, ki osvetljujejo razumevanje vloge slovenskega jezika na stičišču alpsko-jadranskega in podonavskega kulturnega prostora. Avtorji prispevkov so iz različnih univerz in drugih znanstvenoraziskovalnih institucij (mariborska, ljubljanska in primorska univerza, ZRC SAZU, Univerza v Heildebergu, Šlezijaška univerza in Humanistična fakulteta, Bielsko-Biala na Poljskem). V raziskovalnem projektu J6-2238 z naslovom *Slovenski jezik v stiku evropskega podonavskega in alpskega prostora*, ki ga je financirala Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, njegov odgovorni nosilec pa je bil red. prof. dr. Marko Jesenšek, so nastali prispevki Marka Jesenška, Natalije Ulčnik, Elizabete Bernjak, Anje Benko in Zinke Zorko, Anje Benko in Mihaele Koletnik, Irene Stramljič Breznik in Ines Voršič, Mi-